

6. YARGI PAKETİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME VE SOMUT ÖNERİLER

Giriş

Kamuoyunda 6. Yargı Paketi olarak bilinen ‘Hakimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi’ TBMM’de kabul edilerek yasalaştı. 24 Maddeden oluşan teklif Hakim ve Savcı yardımcılığından bazı suçlara ilişkin cezalarda artırım gibi yargı ile ilgili birçok farklı düzenleme getiriyor.

Denge ve Denetleme Ağı olarak demokratik bir denge ve denetleme mekanizmasının ana omurgasının bağımsız ve tarafsız, etkin işleyen bir yargı erki olduğuna inanıyoruz. Bu çerçevede Türkiye’de yargı alanında yaşanan sorun alanlarını ve ilgili düzenlemeleri kendi ölçütlerimiz üzerinden değerlendirdiğimiz ve somut önerilerimizi karar vericiler ve kamuoyuyla paylaştığımız çalışmalarımız oldu.¹ Geçtiğimiz dönemde iktidar tarafından kanunlaşan çeşitli yargı paketleri ile ilgili de somut öneriler geliştirdik.²

Bu Politika Belgesi, kamuoyunda 6. Yargı Paketi olarak bilinen ‘Hakimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifini’ DDA’nın Demokratik Denge ve Denetleme Mekanizmasında Yargı Ölçütleri üzerinden değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

6. Yargı paketi neler getiriyor?

‘Hakimler ve Savcılar Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi’ yargıya ilişkin farklı alanlarda çeşitli düzenlemeler getiriyor.³ 24 maddeden oluşan Kanun Teklifinin demokratik denge ve denetleme mekanizması açısından önem teşkil eden maddeleri aşağıda özetlenmiştir.

- 1- Hakimler ve Savcılar Kanununda yapılan değişikliklerle hakim ve savcı yardımcılığı müessesesi getiriliyor.
 - a. Hakim ve Savcı yardımcılığı süresi 3 yıl olacak.
 - b. Hakim ve savcı yardımcılığı temel eğitim dönemi, görev dönemi ve son eğitim döneminden oluşacak. Temel eğitim ve son eğitim Türkiye Adalet Akademisi tarafından verilecek. Görev dönemi ise yargı mercilerinde fiilen görev yapmak suretiyle geçirecek.
 - c. Görev dönemini tamamlayan hakim ve savcı yardımcıları son eğitime alınacak. Son eğitim dönemini bitiren hakim ve savcı yardımcıları, yazılı ve sözlü sınava tabi tutulacak. Sözlü sınava girebilmek için son yazılı sınav puanı ile yazılı sınavlar nihai puanının ayrı ayrı en az 70 olması gerekecek.

¹ Bkz. <https://www.dengedenetleme.org/yayin/24/Cumhurbaskanligi-Hukümet-Sisteminde-Yargi-Raporu>

² 4. Yargı Paketi ile ilgili Politika Belgemiz için bkz. <https://www.dengedenetleme.org/dosyalar/file/Yargi-Reformu-Paketi-Politika-Belgesi.pdf>

³ Kanunun tam metni için bkz. <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-4484.pdf>

- d. Yazılı sınavlar; hakim ve savcı yardımcılara ders verenler arasından Türkiye Adalet Akademisi Başkanınca seçilen başkan ile 4 asıl ve 2 yedek üyeden oluşan yazılı sınav kurulu tarafından yapılacaktır.
- e. Sözlü sınav; Türkiye Adalet Akademisi Başkanının başkanlığında, Teftiş Kurulu Başkanı ve Personel Genel Müdürü ile hakim ve savcı yardımcılara ders verenler arasından ilgili bakan yardımcısı tarafından seçilen 2 asıl ve 1 yedek üyeden oluşan sözlü sınav kurulu tarafından yapılacaktır.
- 2- Türk Ceza Kanunu'nun "fiyatları etkileme" başlıklı maddesinde değişikliğe gidilerek fiyatları etkileme suçu ile etkin mücadele edilebilmesi amacıyla suçun cezası artırılıyor. Buna göre, işçi ücretlerinin veya besin veya malların değerlerinin artıp eksilmesi sonucunu doğurabilecek bir şekilde ve bu maksatla yalan haber, havadis yayan veya sair hileli yollara başvuran kimseye üç aydan iki yıla kadar verilmesi öngörülen hapis süresi, "bir yıldan üç yıla" şeklinde değiştiriliyor
- a. Fiil sonucu besin veya malların değerleri veya işçi ücretleri artıp eksildiği takdirde cezanın üçte biri oranında artırılmasına yönelik düzenleme ise "yarısı"na çıkarılıyor.
- 3- Mal veya hizmet satımından kaçınma suçu ile etkin mücadele edilebilmesi ve stokçuluk faaliyetlerinin önlenmesi amacıyla bu suçun cezası da artırılıyor. Belli bir mal veya hizmeti satmaktan kaçınarak kamu için acil bir ihtiyacın ortaya çıkmasına neden olan kişi için "altı aydan iki yıla" kadar öngörülen hapis cezası, "bir yıldan üç yıla" olarak artırılıyor.
- 4- Yargıtay Kanunu'nda yapılan değişikliklerle, Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu, 8 asıl, 4 yedek olmak üzere 12 üyeden oluşması öngörülmüştür.
- 5- Yargıtay Birinci Başkanlık Kuruluna seçilenlerin bir seçim dönemi geçmeden yeniden seçilemeyeceklerine yönelik hüküm yürürlükten kaldırılıyor.
- 6- Sabit üyelerle görev yapan Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun, şu anki ve muhtemel iş yükü dikkate alınarak yargılamada gecikmelere sebebiyet verilmemesi amacıyla mevcut yapıyla çalışması için belirlenen süre, 31 Aralık 2022'den 31 Aralık 2026'ya kadar uzatılıyor.
- 7- Danıştay daire sayısının 10'a düşürülmesi için öngörülen süre, 4 yıl daha uzatılıyor.

Denge ve Denetleme Ölçütleri Üzerinden Teklifin Değerlendirilmesi

Öncelikle TBMM'ye sunulan teklif, yargı da etkinliği artırmaya yönelik belli düzenlemeler getiriyor olsa da Türkiye'de uzun süredir devam eden yargıya ilişkin yapısal sorunlara çözüm getirmiyor. Bu yapısal sorunlar yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ve hukukun üstünlüğü ilkesinde uluslararası endekslerin verilerine de yansımaktadır. Denge ve Denetleme Ağı olarak bu yapısal sorunların çözümlerine ilişkin olarak somut öneri içeren çok sayıda çalışmamız oldu.

İkinci olarak teklifin hazırlanma sürecinde katılımcı mekanizmaların sağlanamamış olması Türkiye'de etkin kanun yapım süreci yönünden yaşanan geriye gidişin de devam ettiğine işaret etmektedir. Konunun paydaşı sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütleri sürece etkin katkı sağlayabilecekleri süreler tanınarak dahil edilmemiştir.

6. Yargı Paketinin maddelerine bakıldığında ise yargının etkin işleyişine katkı sağlayacak düzenlemeler olmasına rağmen çoğu madde yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı, yargıda liyakat ve ifade özgürlüğü açısından sorunludur.

Hakim ve Savcı Yardımcılığı ile İlgili Düzenlemeler

Teklifte getirilen hakim ve savcı yardımcılığı müessesini Denge ve Denetleme Ağı olarak yargıda etkinliği ve bu meslek grubunun niteliğini artırmaya yönelik olumlu bir gelişme olarak değerlendiriyoruz. Ancak düzenlemede yardımcılık süresince adayların alacağı eğitimlerin hangi başlıklarda ve ne sürelerle yapılacağı netleştirilmemesi sürecin sonucunda adayların niteliklerinin ne yönde artırılacağı noktasında soru işareti doğurmaktadır. Hakim ve savcı yardımcılığı ile ilgili yönetmelik çıkarma yetkisinin Adalet Bakanlığına bırakılmasını da yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı açısından sorunlu buluyoruz. Ayrıca, hakim ve savcı adaylarının mesleki yükselmelerinde sözlü sınava ek olarak mülakat sisteminin eklenmiş olması liyakat ilkesi açısından soru işareti doğurmaktadır. Mülakatları yapacak olan Sözlü Sınav Kurulunun Türkiye Adalet Akademisi Başkanının başkanlığında ilgili bakan yardımcısı tarafından Teftiş Kurulu Başkanı ve Personel Genel Müdürü ile hakim ve savcılara ders verenler arasından seçilerek oluşturulmaktadır. Bu durum Kurulun yürütme erkinden bağımsız karar alma ihtimaline yönelik sorular ortaya çıkarmakta ve sürecin liyakat ve şeffaflık ilkelerini yerine getirecek şekilde işleyeceğine yönelik kaygıyı arttırmaktadır.

Fiyatları Etkileme ve Stokçuluğa Yönelik Düzenlemeler

Teklifle gelen bir diğer önemli düzenleme ise fiyatları etkileme ve stokçuluğa yönelik cezai artırıma gidilmesidir. Yeni düzenlemeyle yalan haber iddiasıyla 'fiyatları etkileme' suçuna ilişkin cezai artırıma gidilerek hapis cezası 2 senenin üzerine çıkartılıyor. İki yıl ve altındaki suçlarda tutuklama cezasının bulunmaması nedeniyle yapılan düzenlemeyle bu tip haber ve paylaşımlara yönelik tutuklamanın önü açılmış oluyor. Denge ve Denetleme Ağı olarak bu düzenlemeyi ifade özgürlüğü ve alternatif bilgi kaynaklarına ulaşma gibi temel hak ve özgürlükler açısından sorunlu buluyoruz. Yapılan düzenleme, cezai artırım yapılan bu suçların meslek örgütleri, işçi sendikaları ve

diğer araştırma kuruluşlarının paylaşımlarına, bu paylaşımları haberleştiren yayın kuruluşlarına ve muhalefet partilerine yönelik uygulanması riskini ortaya çıkarıyor.

Yargıtay ve Danıştay ile İlgili Düzenlemeler

Yargıtay ile ilgili düzenlemeler de bu kurumun bağımsızlığı ve tarafsızlığı açısından sorun yaratma potansiyeline sahip düzenlemeler içeriyor. Yargıtay Birinci Başkanlık Kuruluna seçilenlerin bir seçim dönemi geçmeden yeniden seçilemeyeceklerine yönelik hüküm yürürlükten kaldırılıyor. Kritik konumdaki, bağımsız ve tarafsız karar alması gereken kurum ve kuruluşlarda yeniden seçilmeme kurumların bağımsızlığı ve tarafsızlığını korumak anlamında önemli bir etken. Denge ve Denetleme Ağı olarak getirilen bu değişikliğin gerekçesini belirsiz buluyor ve kurumsal bağımsızlık ve tarafsızlığın korunması noktasında sorun yaratma potansiyeline sahip bir düzenleme olarak görüyoruz.

Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'nun, şu anki ve muhtemel iş yükü dikkate alınarak yargılamada gecikmelere sebebiyet verilmemesi amacıyla mevcut yapısıyla çalışması için belirlenen süre, 31 Aralık 2022'den 31 Aralık 2026'ya kadar uzatılıyor. Bununla beraber Danıştay daire sayısının 10'a düşürülmesi için öngörülen süre, 4 yıl daha uzatılıyor. İdareyi denetlemekle görevli Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun yürütme tarafından mevcut yapısının korunmasına yönelik yapılan düzenleme de yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı bağlamında çekincelere neden olmaktadır. İstanbul Sözleşmesinden geri çekilme kararının hukukiliğine ilişkin dava gibi toplumun yakından takip ettiği devam eden davalarda kritik kararlara imza atması beklenen Kurulun mevcut yapısının korunma gerekçesinin getirilen teklifte daha açık ve net şekilde sunulması gerekmektedir. Aksi takdirde seçimle oluşması ve değişmesi gereken kritik bir kurumun kompozisyonunun yürütme tarafından önlendiği algısı artacak ve son dönemde gözle görülür geriye gidiş yaşanan toplumun yargıya güveni de olumsuz yönde etkilenecektir.

Sonuç ve somut öneriler

Kamuoyunda 6. Yargı Paketi olarak adlandırılan yeni teklif Türkiye’de yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı, hukukun üstünlüğü ilkesinin hayata geçmesi ve temel hak ve özgürlüklerin yargı güvencesiyle korunması noktalarında yaşanan yapısal sorunlara çözüm getirmiyor. Her ne kadar hakim ve savcı yardımcılığı müessesinin getirilmesi bu meslek grubunun niteliğini arttırma ve dolayısıyla yargıda etkinliğe olumlu katkı sağlayacak bir düzenleme olsa da, yeni teklif bunun düzenlenmesinde de boşluklar ve sorunlu maddeler içeriyor. Denge ve Denetleme Ağı olarak getirilen düzenlemeye ilişkin somut önerilerimizi aşağıda kamuoyu ve karar vericilerle paylaşma ihtiyacı duyuyoruz:

- 1- Hakim ve Savcı yardımcılığı süresince adayların alacağı eğitimlerin hangi başlıklarda ve ne sürelerle yapılacağıının netleştirilmesi gerekmektedir.
- 2- Hakim ve Savcı adaylarının mesleki yükselmelerinde sözlü sınava ek olarak mülakat uygulamasının eklenmiş olması liyakat ilkesi açısından soru işareti doğurmaktadır. Mülakatları yapacak olan Sözlü Sınav Kurulunun Başkan yardımcısı tarafından oluşturulacak olması da sürecin liyakat ve şeffaflık ilkelerini yerine getirecek şekilde işleyeceğine yönelik kaygıyı arttırmaktadır. Düzenlemede mülakat sürecinin tamamen kaldırılması düşünülebilir. Kaldırılmadığı takdirde mülakatların kayıt altına alınması uygulaması sürecin şeffaflığı açısından büyük önem taşımaktadır. Sözlü Sınav Kurulunun yapısı da bu Kurulun bağımsız ve tarafsızlığı sağlayacak ve yargının farklı kurum ve paydaşlarını barındıracak şekilde yeniden düzenlenmelidir. Oluşturulacak

Kurulda Adalet Bakanlığının etkisi ortadan kaldırılmalıdır.

- 3- Fiyatları etkileme ve stokçuluğa karşı mücadele çerçevesinde getirilen cezai artırımlar da ifade özgürlüğü ve alternatif bilgi kaynaklarına ulaşma anlamında geriye gidişe neden olma riskini taşımaktadır. Bu çerçevede yasada mevcut cezai yaptırımların korunmasını uygun buluyoruz.
- 4- Yargıtay Birinci Başkanlık Kuruluna seçilenlerin bir seçim dönemi geçmeden yeniden seçilemeyeceklerine yönelik hükmün yürürlükten kaldırılmasını da bu Kurulun bağımsızlığı ve tarafsızlığı yönünden olumsuz etki yaratabilecek bir düzenleme olarak görüyor ve yeniden seçilememe şartının korunmasının yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı açısından daha olumlu olacağını altını çiziyoruz.
- 5- Danıştay’ın yapısına ilişkin mevcut yapının korunmasına yönelik düzenlemelerin gerekçeleri de yapılan düzenlemenin bu kurumun yürütme ile ilişkisine yönelik soru işareti doğurmaktadır. Kurumların yapısının kanunda belirtilen usullerle değişmesi gerekliliğini vurgulama ihtiyacı duyuyoruz.